

Jůva, Vladimír

[Pavlovič, Gustáv. Akcelerácia vývinu a socialistická škola]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. I, Řada pedagogicko-psychologická. 1975, vol. 24, iss. 110, pp. 134-135

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/112874>

Access Date: 23. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

PhDr. *Milana Pňadky*, CSc. Rozebral v něm funkci rodičů při mravní výchově svých dětí a jejich postoj k uvedené problematice. Estetické výchově dětí se zvláštním zaměřením na literární výchovu, byl věnován referát PhDr. *Zdeny Veselé*, CSc. Poukázal na některé specifičnosti literární výchovy u předškolních dětí.

Neméně zajímavý a přínosný byl příspěvek doc. Dr. *Jany Berdychové*, CSc. na téma funkce tělesné výchovy ve všestranném rozvoji předškolních dětí v podmínkách rozvinuté socialistické společnosti. Na základě rozsáhlého šetření dospěla autorka ke stanovení norem a profilu pohybové úrovně šestiletých dětí u nás.

Symposium bylo svou úrovní, zaměřením a obsahem velmi přínosné a podnětné. Poukázalo na současný stav i další perspektivy rozvíjení složek socialistické výchovy a na výsledky výzkumů v tělesné, rozumové, mravní, pracovní a estetické výchově, Konáním zasedání o předškolní výchově, které organizuje české národní shružení OMEP za přispění katedry pedagogiky filozofické fakulty UJEP v Brně, byla zahájena nová tradice. Tato setkání se již stala pro zájemce z oblasti teorie i praxe předškolní pedagogiky významným počinem zejména tím, že mají vliv na další rozpracování a prohloubení výchovného působení na naši nejmladší generaci, jež je tak významné pro další rozvoj naší socialistické společnosti.

Lili Monatová

Gustáv Pavlovič: AKCELERÁCIA VÝVINU A SOCIALISTICKÁ ŠKOLA, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 1975, str. 477.

Jedním z klíčových problémů socialistické pedagogiky je otázka mezi vývojem jedince a jeho výchovou. Proti buržoazní interpretaci, která staví vývoj a výchovu do protikladu a výchovu podřizuje vývoji, rozpracovává socialistická pedagogika teorii dialektického vztahu mezi vývojem a výchovou za vedoucí úlohy dlouhodobé a všestranně orientované komunistické výchovy jedince. Významným přínosem k řešení této problematiky je obsáhlá monografie Prof. Dr. *Gustáva Pavloviče*, DrSc., člena korespondenta ČSAV a SAV, ředitele Ústavu experimentální pedagogiky v Bratislavě „Akcelerácia vývinu a socialistická škola“. Tato monografie je založena na komparativní analýze grafických projevů žáků ve věku od šesti do patnácti let, získaných výzkumem na školách v letech 1941 a 1964. Výzkum v roce 1941 se uskutečnil na 108 školách u 14 443 žáků (z toho 9428 hochů), výzkum v roce 1964 na 56 základních devítiletých školách u 17 318 žáků (z toho 8886 hochů). Tento ve světové literatuře ojedinělý komparativní výzkum v rozmezí více než 20 let umožnil na poměrně velkém souboru konfrontovat na základě kresebných projevů intelektuální rozvoj žáků dvou epoch: buržoazní společnosti v průběhu druhé světové války a rozvinuté socialistické společnosti v polovině šedesátých let na Slovensku. Ve 46 tabulkách autor srovnává jednotlivé ukazatele sociální, biopsychické a pedagogické a vyvozuje přesvědčivé závěry o vývojové akceleraci současných dětí.

Již v úvodu své práce si klade autor otázku, zda se zrychleným vývojem socialistické společnosti na prahu vědeckotechnické revoluce se také urychluje vývoj školní mládeže. Na základě výzkumů dospívá k závěru, že se mentální úroveň šestiletých venkovských dětí od osvození zvýšila o dva roky, polovenkovských dětí o jeden a půl roku a městských dětí o jeden rok. Naše socialistická škola však tento akcelerační přírůstek nerespektuje, naopak se tento akcelerační přírůstek v průběhu povinné školní docházky snižuje. Škola není dost aktivní a tvořivá, je v ní stále mnoho tradicionalismu, formalismu, encyklopedismu, verbalismu a pamětního učení, a není vždy ani dostatečně spjatá s politikou komunistické strany a dělnické třídy a s budováním naší socialistické společnosti. Výzkum odhalil významnou závislostí mentálního vývoje dětí na takových faktorech, jako je městské nebo venkovské prostředí, úplnost nebo neúplnost rodiny, kvalifikační a vzdělanostní úroveň rodičů, kulturní vybavenost rodiny, návštěva mateřské školy a lidové školy umění a především působení kvalifikovaných učitelů. Autor dospívá k přesvědčivým závěrům o tom, že je třeba důsledně překonat tradiční pamětní školu a plně přizpůsobit výchovu a vzdělání potřebám akcelerovaného vývoje socialistické společnosti i akcelerovanému vývoji našich dětí.

Monografie *Gustáva Pavloviče*, která je výslednicí mnohaleté soustředěné práce, je jedním z nejvýznamnějších pedagogických děl československé socialistické pedagogiky, jejíž prudký rozvoj jsme v uplynulých letech zaznamenali. Je koncentrovaným

pohledem na současnou socialistickou školu prizmatem jediného problému, a to problému společenské akcelerace a akcelerace v psychofyzickém a vzdělanostním rozvoji jedince. Problém akcelerace je klíčovým problémem dneška, jeho důsledky se promítají do celého života společnosti a tvoří významné východisko i v přestavbě naší socialistické školy. Pavlovičův spis je však cenným přínosem nejen pro své bohatství experimentálních údajů, pro svůj široký rozhled ve světové literatuře a pro své závěry, týkající se dalšího rozvoje našeho školství. Jeho mimořádný význam je i v jeho hodnotě metodologické. Autor dokumentuje syntetický přístup socialistické pedagogiky ke zkoumání jevům organickým průnikem aspektů filozofických, sociologických, biopsychických, kybernetických, didaktických a metodických, stálým spojáním analýzy kvantitativní a kvalitativní a těsným sepětím historickosrovnávacího rozboru s experimentálním výzkumem. Po této stránce znamená Pavlovičova monografie významný metodologický vklad, který sehraje inspirativní úlohu v nejrůznějších oblastech pedagogického výzkumu u nás. Zanedbatelná není ani dokonalá formální úprava této práce, pečlivé zpracování všech kvantitativních údajů v podobě tabulek a grafů, dokonalé vybavení poznámkovým aparátem, literaturou a cizojazyčnými soubory. I v tomto směru znamená práce podstatný krok vpřed v rozvoji socialistické pedagogické teorie.

Vladimír Jůva

AKTUÁLNÍ PŘÍSPĚVEK K VYSOKOŠKOLSKÉ PEDAGOGICE

Teorie výuky a výchovy na vysoké škole není dosud zpracována v takové míře, aby to uspokojovalo nejen mladé, nezkušené vysokoškolské učitele, ale i ty, kteří chtějí nalézt ozřejmění své osobní, někdy i dlouhodobé praxe v systémově zpracovaných a promyšleně formulovaných zásadách učebního a výchovného procesu nejvyššího typu školy.

Je pravda, že se ledacos změnilo od doby, kterou v jedné z prvních koncepčních studií k této problematice charakterizovali její autoři O. Chlup a K. Galla slovy: „... je nutno přiznat, že jsme ve vysokoškolské pedagogice jako disciplíně zatím nepokročili za orientační období.“ (O. Chlup, K. Galla, *Vysoké školy a vysokoškolská pedagogika*, Praha 1956, s. 53). Za mimořádně prospěšný čin v tomto směru je zapotřebí např. pokládat vydávání časopisu *Vysoká škola*, jehož obligátní součástí jsou i závažné teoretické stati a syntetizující práce, dále pak řadu pracovních konferencí na jednotlivých vysokých školách, věnovaných této problematice, i některé studie k dílčím otázkám (např. vymezení profilu absolventa vysoké školy, problém světonázorové výchovy na vysoké škole, metodika cvičení, modernizace vyučovacího procesu). Rozhodující impulsy k řešení nejdůležitějších otázek byly dány i vydáním koncepčních stranických a státních dokumentů v posledních letech a příspěvků klasiků marxismu-leninismu k tomuto okruhu problémů (viz např. V. I. Lenin, *Nauka i vysšaja škola*, Moskva 1971). Přesto však u nás doposud nevzniklo dílo, které by v této oblasti mohlo sloužit, obrazně řečeno, jako skutečná „didactica magna“.

Informovat za těchto okolností širší veřejnost vysokoškolských pedagogů o knize S. I. Archangelského, *Lekcii po teorii obučeniija na vyššej škole*, Moskva 1974, je neobvykle užitečnou povinností, zvláště proto, že kniha sovětského autora je předpokladem k tomu, aby její zásadní závěry byly aplikovatelné i v naší vysokoškolské pedagogice, řídicí se stejnými principy a cíli. Navíc jsou mnohé akutní úkoly vysoké školy obdobné pro vysoké školství v SSSR i u nás. Archangelskij sám v úvodu ke své knize některé z těchto úkolů vypočítává. Patří sem např. nutnost rozpracování metodologických principů teorie vzdělávání a výchovy na vysoké škole, a to na základě marxisticko-leninské teorie poznání a v koordinaci s metodologií vědních oborů vysokých škol, dále začlenění a zhodnocení technických prostředků ve výuce, zvýšení podílu samostatného tvůrčího myšlení studentů, průzkum interdisciplinárních svazků pedagogických a „odborných“ předmětů (včetně koherence terminologické) apod.

Všech devatenáct oddílů (kapitol) knihy je sjednocováno právě stálým zřetelem k těmto aspektům, i když jinak jde o volněji pojatý cyklus tematicky uzavřených vysokoškolských přednášek, ne tedy pokus o úplný popis.

V 1.–2. oddílu Archangelskij vyvozuje principy vysokoškolské didaktiky, zamýšlí